

Številka: Up-186/15-25

Datum: 4. 7. 2019

ODLOČBA

Ustavno sodišče je v postopku odločanja o ustavni pritožbi Daouda Saadaouija, Miklavž pri Ormožu, ki ga zastopa Peter Kos, odvetnik v Kopru, na seji 4. julija 2019

odločilo:

Sodba Vrhovnega sodišča št. I Ips 34489/2013 z dne 18. 12. 2014 in sodba Višjega sodišča v Mariboru št. III Kp 34489/2013 z dne 8. 4. 2014 se razveljavita in zadeva se vrne Višjemu sodišču v Mariboru v novo odločanje.

OBRAZLOŽITEV

A.

1. Pritožnik izpodbija pravnomočno sodbo, s katero je bil na podlagi priznanja krivde spoznan za krivega storitve kaznivega dejanja uboja v stanju bistveno zmanjšane prištevnosti po prvem odstavku 115. člena Kazenskega zakonika (Uradni list RS, št. 50/12 – uradno prečiščeno besedilo – v nadaljevanju KZ-1) v zvezi s tretjim odstavkom 29. člena KZ-1. Izrečena sta mu bila kazen sedem let zapora ter varnostni ukrep obveznega psihiatričnega zdravljenja in varstva v forenzičnem psihiatričnem oddelku Univerzitetnega kliničnega centra Maribor. Pritožnik izpodbija tudi sodbo Vrhovnega sodišča, ki je zavrnilo njegovo zahtevo za varstvo zakonitosti.

2. Pritožnik uveljavlja kršitev pravic iz 14., 22., 23. in 25. člena Ustave. Zatrjuje, da sodišče kaznivega dejanja ni pravilno pravno opredelilo. Opozarja, da je bil žrtev pritožnikov očim, ki je bil do njega večkrat fizično in psihično nasilen. V kritičnem času naj bi očim pritožnika fizično napadel, podil naj bi ga od doma, grozil naj bi mu tudi, da bo šel po palico. Takšna dejanja žrtve, ki naj bi bila fizično dosti močnejša, naj bi za pritožnika kot psihičnega bolnika pomenila izjemno stresno situacijo, v kateri naj se ne bi mogel več obvladati. Pritožnik naj bi priznal potek kaznivega dejanja, vendar naj s tem ne bi priznal pravne kvalifikacije kaznivega dejanja uboja po 115. členu KZ-1. Tudi iz vseh dejstev in dokazov naj bi bilo razvidno, da ne gre za kaznivo dejanje uboja, temveč za kaznivo

dejanje uboja na mah po 117. členu KZ-1. Pritožnik meni, da obdolženec pri priznanju ne prizna pravne kvalifikacije, saj je kot laik tudi ne more, ker je ne pozna. Priznanje naj bi lahko opravil samo obdolženec in ne zagovornik, zato naj bi se vse pravne okoliščine in posledice priznanja lahko šteli samo glede dejanskega stanja, ne pa tudi glede pravne kvalifikacije.

3. Pritožbeno sodišče je pojasnilo, da sprejeto priznanje krivde pritožbenega sodišča ne odvezuje dolžnosti paziti na pravilno uporabo materialnega prava. Vendar naj bi vprašanje močne razdraženosti oziroma afektnega stanja kot pogoja za pravno opredelitev uboja na mah po 117. členu KZ-1 predpostavljalo ugotovitev dejanskih okoliščin, v katerih je bilo kaznivo dejanje storjeno. Prvostopenjsko sodišče naj bi o krivdi odločalo na podlagi v obtožnici opisanega kaznivega dejanja. Okoliščine, ki izhajajo iz opisa kaznivega dejanja v obsodilnem izreku prvostopenjske sodbe, pa naj ne bi dajale podlage za opredelitev dejanja obdolženega v smeri pritožnikovih prizadevanj. V obravnavani zadevi naj bi šlo za konfliktno situacijo v družini, ki pa naj je ne bi bilo mogoče opredeliti kot napad, žalitev oziroma močno razdraženost obdolženca.

4. Vrhovno sodišče je pritrdilo stališču pritožbenega sodišča. Pojasnilo je, da je pritožnik priznal takšno dejanje, kot se mu je očitalo v obtožnici in kot je opisano v izreku prvostopne sodbe. Iz takega opisa dejanja naj ne bi izhajale nobene dejstvene okoliščine, ki jih v postopku s pravnimi sredstvi izpostavlja pritožnik, zato naj bi te po vsebini predstavljale uveljavljanje drugačnega dejanskega stanja. Vrhovno sodišče je dodalo, da se sodba, izrečena na podlagi sprejetega priznanja krivde, po izrecni zakonski določbi ne sme izpodbijati zaradi zmotne ali nepopolne ugotovitve dejanskega stanja, tega razloga pa prav tako ni mogoče uveljavljati z zahtevo za varstvo zakonitosti.

5. Ustavno sodišče je na seji senata ustavno pritožbo zoper pravnomočno sodbo Okrožnega sodišča na Ptuju in sodbo Vrhovnega sodišča sprejelo v obravnavo s sklepom št. Up-186/15 z dne 5. 11. 2018. V skladu s prvim odstavkom 56. člena Zakona o Ustavnem sodišču (Uradni list RS, št. 64/07 – uradno prečiščeno besedilo in 109/12 – v nadaljevanju ZUstS) je o tem obvestilo Vrhovno sodišče.

6. Ustavno sodišče je v postopku odločanja o ustavni pritožbi vpogledalo v spis Okrožnega sodišča na Ptuju št. I K 34489/2013.

B.

7. Ustavno sodišče je pritožnikove navedbe preizkusilo z vidika domneve nedolžnosti (27. člen Ustave).

8. Ustava zagotavlja domnevo nedolžnosti v 27. členu, ki določa, da kdor je obdolžen kaznivega ravnanja, velja za nedolžnega, dokler njegova krivda ni ugotovljena s pravnomočno sodbo. Domneva nedolžnosti prepoveduje, da bi odločitev sodišča izražala stališče, da je obdolženi kriv, ne da bi mu bila predhodno in v skladu z zakonom dokazana krivda.¹ Domneva nedolžnosti je neločljivo povezana tudi s privilegijem zoper samoobtožbo (četrta alineja 29. člena Ustave).²

9. Pritožnik je bil spoznan za krivega na podlagi priznanja krivde na predobravnavnem naroku. Institut predobravnavnega naroka je urejen v XIX.a poglavju (285.a–285.f člen) Zakona o kazenskem postopku (Uradni list RS, št. 32/12 – uradno prečiščeno besedilo, 47/13, 87/14, 66/17 in 22/19 – v nadaljevanju ZKP). Prvi odstavek 285.a člena ZKP določa, da predsednik senata po pravnomočnosti obtožnice razpiše predobravnavni narok, na katerem se obtoženec izjavi o krivdi ter o nadaljnjem poteku kazenskega postopka. V skladu s četrnim odstavkom 285.b člena ZKP predsednik senata na naroku ugotovi, ali je obtoženec razumel vsebino obtožbe, in ga pouči po določbah 3. do 5. točke tretjega odstavka 285.a člena ZKP. Med drugim ga pouči, da se s priznanjem krivde, ki se ne more preklicati, obtoženec odpoveduje pravici, da sodišče odloča o obtožbi na glavni obravnavi, ter da bo dokazni postopek izveden le glede tistih okoliščin, ki so pomembne za izrek kazenske sankcije.³ Nato pa ga pozove, naj se izjavi, ali krivdo po obtožbi priznava ali ne.

10. Institut predobravnavnega naroka je bil uveden z Zakonom o spremembah in dopolnitvah Zakona o kazenskem postopku (Uradni list RS, št. 91/11 – v nadaljevanju ZKP-K) kot nova vmesna faza po pravnomočnosti obtožnice in pred razpisom glavne obravnave, ki omogoča izvedbo skrajšanih oziroma poenostavljenih oblik kazenskega postopka ter ekonomičen potek glavne obravnave. Če obtoženec krivdo pred sodiščem prizna, se izvede skrajšani postopek, to je izrek kazenske sankcije brez oprave glavne obravnave. Zoper obdolženca, ki krivdo prizna, se tako postopek ne vodi več v celoti.

¹ Glej sodbi Evropskega sodišča za človekove pravice v zadevah *Minelli proti Švici* z dne 25. 3. 1983 in *Sekanina proti Avstriji* z dne 25. 8. 1993.

² Glej odločbo Ustavnega sodišča št. Up-134/97 z dne 14. 3. 2002 (Uradni list RS, št. 32/02, in OdlUS XI, 114), 9.–11. točka obrazložitve.

³ V skladu s 3. in 4. točko tretjega odstavka 285.a člena ZKP ga pouči tudi: "3. da bo obtoženec na naroku, če ne prizna krivde, lahko predlagal izločitev predsednika senata, izločitev dokazov, dokaze, ki naj jih sodišče izvede na glavni obravnavi, ter podal druge procesne predloge in se izjavil o načinu poteka glavne obravnave; 4. da bo imel obtoženec v nadaljnjem poteku kazenskega postopka pravico dajati dokazne in druge predloge ter zahtevati izločitev predsednika senata in izločitev dokazov le pod pogojem, da navede utemeljene razloge, zakaj jih ni podal na tem naroku".

11. Tudi zaradi uvedbe novih oblik kazenskega postopka je bil z ZKP-K dopolnjen tudi 3. člen ZKP, ki izraža načelo domneve nedolžnosti kot ene od temeljnih človekovih pravic, ki jo vsakomur zagotavlja že Ustava v 27. členu.⁴ Drugi odstavek 3. člena ZKP se sedaj glasi, da sme sodišče obsoditi obdolženca samo, če je prepričano o njegovi krivdi. Ta dokazni standard velja za vsako obsodilno sodbo, torej tudi za sodbo, izdano na podlagi priznanja krivde.

12. Če obtoženec izjavi, da krivdo po obtožbi priznava, predsednik senata v skladu s prvim odstavkom 285.c člena ZKP presodi: 1. ali je obtoženec razumel naravo in posledice danega priznanja; 2. ali je bilo priznanje dano prostovoljno; 3. ali je priznanje jasno in popolno ter podprto z drugimi dokazi v spisu. Ne gre zgolj za formalno sodno kontrolo danega priznanja, temveč tudi za vsebinsko. Zato obtoženčevo priznanje krivde ne pomeni, da je sodišče nanj vezano, temveč zakon zavezuje predsednika senata, da mora presoditi, ali se priznanje krivde sme sprejeti ali ne.⁵ Tudi za izdajo sodbe na podlagi priznanja krivde je potrebno prepričanje sodnika, da bo sodba izražala resnični historični dogodek in da je obtoženec kriv. Z uvedbo instituta priznanja krivde se niso spremenila merila meritornega odločanja o obtožbah in merila ustaljenega razumevanja, kaj pomeni pravična sodba.⁶ Priznanje krivde tako sodišča ne odvezuje od spoštovanja domneve nedolžnosti.⁷

13. Kdor komu vzame življenje, se v skladu s prvim odstavkom 115. člena KZ-1 kaznuje z zaporom od petih do petnajstih let. Kaznivo dejanje uboja pomeni tisto naklepno uničenje človeškega življenja, ki je protipravno.⁸ Po 117. členu KZ-1 pa se tisti, ki koga ubije na mah, ker ga je brez njegove krivde z napadom ali hudimi žalitvami močno razdražil, kaznuje z zaporom od enega do desetih let. Izvršitveno dejanje pri tem členu je enako kot pri kaznivem dejanju uboja. Pogoji za pravno opredelitev kaznivega dejanja uboja na mah pa je storilčeva močna razdraženost oziroma tako imenovano afektno stanje (npr. bes, razjarjenost, strah, sram, žalost). V teh primerih ne gre za običajno čustvenost storilca, temveč za izjemno stanje razdraženosti, ko močno popusti storilčevo nadzorovanje lastnega ravnanja. Razdraženost mora biti tako močna, da povzroči posebno duševno

⁴ Predlog zakona o spremembah in dopolnitvah Zakona o kazenskem postopku (ZKP-K), Poročevalec DZ, št. 00720-9/2011/8, z dne 2. 6. 2011, str. 55.

⁵ Š. Horvat, Zakon o kazenskem postopku z novelo ZKP-K, Uvodna pojasnila, GV Založba, Ljubljana 2012, str. 27.

⁶ Tako tudi predlagatelj zakona v Poročevalcu DZ, št. 00720-9/2011/8, z dne 2. 6. 2011, str. 5 in 6.

⁷ K. Šugman Stubbs, Anomalije pri uporabi instituta pogajanj o priznanju krivde v slovenskem kazenskem postopku, Pravna praksa, št. 3–4 (2015), str. 29.

⁸ M. Deisinger, Kazenski zakonik 2017 – posebni del, Poslovna založba MB, Maribor 2017, str. 123.

stanje, v katerem storilec brez kakršnekoli razsodnosti in v trenutku izzvanosti izvrši dejanje. Ne gre pa za uboj na mah, če je obtoženi zapadel v stanje močne razdraženosti zaradi svoje velike preobčutljivosti ali neznatnega povoda.⁹

14. Iz podatkov v spisu Okrožnega sodišča na Ptuju št. I K 34489/2013 je razvidno, da je sodišče postavilo izvedenca psihiatra, ki je potrdil, da je pritožnik sposoben razumeti pomen in posledice priznanja krivde. Na predobravnavnem naroku je pritožnik potem, ko ga je sodišče v skladu s četrnim odstavkom 285.b člena ZKP poučilo po določbah 3. do 5. točke tretjega odstavka 285.a člena ZKP, priznal krivdo za storitev očitane kaznivega dejanja. Sodišče je priznanje krivde sprejelo. Predobravnavnemu naroku je neposredno sledil narok za izrek kazenske sankcije, na katerem je pritožnik ponovno v celoti priznal storitev očitane kaznivega dejanja ter ga je tudi obžaloval. Povedal je, da je oškodovanec prišel živeti k njegovi mami, na začetku naj bi bilo vse v redu, nato pa naj bi oškodovanec do njega postal agresiven in naj bi mu pričel groziti, napadal naj bi tudi mamo, pritožnika naj bi večkrat pretepel. V času storitve kaznivega dejanja naj bi ga oškodovanec napadel, pred tem naj pritožnik še ne bi vzel zdravil, spomnil naj bi se samo enega vboda. Nadalje iz obrazložitve sodbe sodišča prve stopnje izhaja, da je sodišče ugotovilo, da so dokazi v spisu jasno in popolno podprli priznanje krivde in da je zato pritožniku dokazana storitev kaznivega dejanja uboja v stanju bistveno zmanjšane prištevnosti po prvem odstavku 115. člena Zakona o spremembah in dopolnitvah Kazenskega zakonika (Uradni list RS, št. 91/11 – v nadaljevanju KZ-1B) v zvezi s tretjim odstavkom 29. člena KZ-1B.

15. Navedbe pritožnikovega zagovornika v pritožbi zoper prvostopenjsko sodbo, da so v pritožnikovem ravnanju podani zakonski znaki kaznivega dejanja uboja na mah po 117. členu KZ-1, je sodišče druge stopnje razumelo kot nasprotovanje pravni kvalifikaciji glede na opisano kaznivo dejanje v obsodilnem izreku prvostopenjske sodbe. V zvezi z identičnimi očitki v zahtevi za varstvo zakonitosti pa je Vrhovno sodišče menilo, da pritožnik s tem zgolj izpodbija ugotovljeno dejansko stanje. Vendar pritožnik z navedenimi očitki v pravnih sredstvih ni napadal niti zgolj pravne kvalifikacije niti le dejanskega stanja. Uveljavljal je, da dejanje, ki ga je priznal, ne ustreza zakonskemu dejanskemu stanu kaznivega dejanja uboja po 115. členu KZ-1, temveč zakonskemu dejanskemu stanu kaznivega dejanja uboja na mah po 117. členu KZ-1. S tem je smiselno uveljavljal kršitev dolžnosti sodišča prve stopnje, da preveri, ali je priznanje jasno in popolno ter podprto z drugimi dokazi v spisu. To dolžnost sodišču izrecno nalaga 3. točka prvega odstavka 285.c člena ZKP.

⁹ Prav tam, str. 133.

16. Za zagotovitev varstva domneve nedolžnosti, ki jo zapoveduje 27. člen Ustave, mora biti presoja priznanja krivde, ki jo opravi sodnik prve stopnje, vestna in poglobljena. To v praksi pomeni, da mora sodnik preveriti jasnost in popolnost priznanja tudi tako, da obdolženca izpraša o temeljnih dejstvih in o poteku kaznivega dejanja, ki se mu očita. Obveznost sodnika je, da preveri obseg priznanja in nedvoumnost tega, da se priznanje nanaša prav na kaznivo dejanje, opisano v obtožnem aktu. To je še posebej pomembno, če obdolženi navaja tudi okoliščine, iz katerih bi sodnik lahko sklepal, da je bilo kaznivo dejanje storjeno drugače, kot je opisano v obtožnici, oziroma da obdolženi priznava drugo kaznivo dejanje, kot izhaja iz obtožnice. Enako velja, kadar že iz obtožnice izhaja, da bi lahko žrtev tudi sama prispevala k storitvi kaznivega dejanja.¹⁰ Presoja vsebine priznanja mora biti še toliko bolj skrbna, kadar se sodniku, tako kot v tem primeru, porajajo pomisleki o obdolženčevi sposobnosti presoje okoliščin ter zmožnosti nadzora svojega ravnanja. Dolžnosti sodišča prve stopnje, da preveri, ali je obdolženec razumel naravo in posledice danega priznanja, ali je bilo priznanje prostovoljno, pa tudi ali je priznanje jasno in določno ter podprto z drugimi dokazi v spisu, imajo zato ustavnopravni pomen.

17. Stališči Višjega in Vrhovnega sodišča, po katerih je v okviru priznanja krivde upošteven zgolj opis dejanja, razviden iz izreka prvostopenjske sodbe, nista združljivi z domnevo nedolžnosti. Stališči zanikata ključen pomen sodnikove vloge ob sprejemu priznanja krivde, ki zagotavlja varstvo domneve nedolžnosti in ki prav zato nalaga med drugim sodniku vestno presojo, ali je priznanje jasno in popolno ter podprto z drugimi dokazi v spisu. Ker Višje sodišče ni preverilo, ali in kako je sodišče prve stopnje preizkusilo pritožnikovo priznanje krivde v smislu njegove jasnosti, popolnosti oziroma podprtosti z dokazi, te pomanjkljivosti pa ni odpravilo niti Vrhovno sodišče, je bila pritožniku kršena domneva nedolžnosti iz 27. člena Ustave.

18. Glede na ugotovljeno kršitev je Ustavno sodišče izpodbijani sodbi Vrhovnega sodišča in Višjega sodišča v Mariboru razveljavilo in zadevo vrnilo Višjemu sodišču v Mariboru v novo odločanje. Pri novem odločanju bo Višje sodišče moralo presoditi, ali je sodišče prve stopnje preverilo jasnost, popolnost in podprtost pritožnikovega priznanja z dokazi ter na kakšni podlagi je zaključilo, da lahko v skladu z zakonskimi merili sprejme takšno priznanje.

¹⁰ V obtožnici je namreč zapisano, da naj bi pritožnik storil kaznivo dejanje "med prerekanjem in prerivanjem".

C.

19. Ustavno sodišče je sprejelo to odločbo na podlagi prvega odstavka 59. člena ZUstS v sestavi: predsednik dr. Rajko Knez ter sodnice in sodniki dr. Matej Accetto, dr. Dunja Jadek Pensa, DDr. Klemen Jaklič, dr. Etelka Korpič – Horvat, dr. Špelca Mežnar, dr. Marijan Pavčnik in dr. Katja Šugman – Stubbs. Sodnik Marko Šorli je bil pri odločanju v tej zadevi izločen. Ustavno sodišče je odločbo sprejelo soglasno. Sodnica in sodnik Pavčnik in Šugman Stubbs sta dala pritrdilni ločeni mnenji.

dr. Rajko Knez
Predsednik